ואי בעיא אימא לכל מרלה עיני הכהן . ואיכו יכול לראות בראש מפני הטבור וברגל בין אצבע לאצבע וא"ת הכא מסמע דפרח בכולו לא שייך ברגל ובראש מקומן (זבחים דף מט:) לא מסמע כך מו) דאיכא התם ר' כתן בן אבטולמוס אמר מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה נאמר קרחת וגבחת בבגדים ונאמר קרחת וגבחת בראש מה להלן פרחה בכולו טהור אף כאן פרחה בכולו טהור כרגל אף כאן פי' בראשו כולו הפך טהור מ"מ) [מסמע] דפריחה שייך בפיר ברגל דליף ראש מרגל יז) : **ופדיון** מבן חדש ומעלה . ותפסנו אחר מקרא זה ולא מלאתוהו כ"א ופדוין מבן חדש תפדה ומה דרים הכי מדכתיב ופדוין מבן חדש דמסמע מבן חדש ומעלה מלא כתיב בן חדש : **שנתו** שלו ולא שנתו של עולם . הק' הרב שמואל בן הרב אלחנן ל"ל קרא תיפוק ליה מסברא דאלמא"ה היאך נמלא תמידין כסדרן לר"ה אם עולה קודם ר"ה מיד כשנכנס ר"ה בן ב' שנים הוא ואינו כבש בן שנה בעינן לתמידין ואם הוא עולה יום ר"ה מתוסר זמן הוא יח) ויש מפרשים דאין אנו מתמיהין מנין שנתו כי אם מיום הרגלה דלתמרין גבי בכור לפני ה' אתכלנו שנה בשנה ולתמרין (ר"ה דף ו:) דאין אנו מונין אלא מיום הרגלה ה"מ לתמרין הכא ואינו כן דלא לתמרין דין זה כ"א לענין כל תאחר אבל לענין מיין שנו לא דהא לתמרין בפ"ב דזבחים (דף כה:) דשעות פוכלות בקדשים פי' אם שחט כבש [ביום] השלמת שנתו קודם שהגיע מעת לעת לדילמו ולא הספיק לזרוק הדם עד שעבר מעת לעת לעשות לידמו פסול ואי אזלינן ביה אחר הרגלה לא תמצא דין זה שהרי לעולם הוא בן שנתו אלא ש"מ דאזלינן אחר הלידה ממש א"כ הדרא קושיא לדוכתיה ואומר מורי ה"ר שמואל דשפיר *(איכא מרכו תרי קראי) דאי אלו הכי לא תמרין ביה מעת לעת לעשות בכל' לקמן בפרק בתרא יט) (דף לא.) : **בתוספתא** שני תבואות פעמים שאדם אוכל ג' תבואות בב' שנים . וא"ת היכי דרשינן מהאי קרא הכי ואימא ד' תבואות לפי שמע ממעט שנים הרי כאן ג' תבואות בב' שנים . דפשיטא לן דמפרש לקמן מרחשו ולא רלתן בכולל : **ת"ל עד יום שאחד ועשרים לחדש בערב .** אלמא יום רלתן בכולל דכתיב ברישא דקרא בערב תאכלו מלות ושביעי נמי בכולל מסיפיה דקרא דכתיב בערב : **שקולין משקלי** תורה אור **קרמי** . שקולין הן ו) המדרשות לפי מדרשו של רבי יש להכריעו ללמוד מבן ויש להכריעו ללמוד לכתיב מבן חדש ועד בן חמש שנים והיה ערכך וגו' ואומרים עד ועד בכולל הרי בן חמש שנים ועד בן כ' וגו' ולרבי מבן חמש וכן חמש בכולל האמור מיום הראשון הראשון בכולל הרי שנת ה' כלומעלה הלכך לי לתו ג"ש לא קמה לן הכרעה להיכא : **מבן ה' הו ל"ל .** הכי ה"ל למיכתב ועד בן עשרים שנה והיה ערכך וגו' ועד בן שנים שנה **מפי מיומין דגופו** . דסימני נגע שבמקום שיער נידון בשיער לחוב ז) וכנגע בבשר בבר נידון : **לכל מראה** . ואיכו יכול לרחות בראש מפני הטבור וברגל בין אצבע לאצבע : **ונאמר להלן** . גבי לוים חדש ומעלה מה להלן חדש ויום אחד דכתיב מבן חדש ומעלה דכבר נכנס בה חדש אחר לא כאן חדש ויום אחד : **מה התם חד יומא** . מעלה דכתיב גבי חדש לא הוי אלא חד יומא אף מעלה דהכא לא הוי אלא חד יומא : **ג"ש מאי אהני לי** . בלא ג"ש ידענא דחד יומא בעינן דהא ומעלה כתיב : **שנה האמורה בקדשים** . כגון (במדבר כח) כבשים בני שנה : **שתי שנים שבשדה אחוזה** . ת) (שהוא) שהמוכר שדה אחוזה אינו רשאי לגאול עד שתהא ב' שנים ביד הלוקח דכתיב (ויקרא כה) במספר שני תבואות ימכר לך ומיעוט שנים שתים : **ושבעה ושבעה** . שנים המאורים בבן ובבת ולקמן מפ' לה : **מעת לעת** . אותו יום ואותה שעה לשנה הבאה ולא אזלינן בתר מנין עולם דכי מנין תשרי ניתחשב ליה שהא : **שני תבואות** . כיון דכתיב שני ט) שני תבואות במשמע תבואות ל"ל אלא מלמד שכל תבואה שמגלא כאותן ב' שנים יאכל ואפי' ג' כגון אם מכרו לו בניסן מליאה קמה י) ולא יגאלנה עד שתי שנים בניסן באותו יום ואם קדם ולקה הרי שאכל ג' תבואות וכשיפדנה יא) מוכר יחשוב שנים מיום שמכרה עד היובל אם היו עשר שנים והוא מכרה בעשרה מנים נמצא שמכרה לכל שנה במנה שהרי ביובל היתה עתידה לחזור הלכך כשהוא פודה עכשיו עומדן שמנה מנים לשמנה שנים המותרים וזה אכל שלש תבואות שוות יב) כמה מנים בשתי שנים ואינו אלא חזרין בתר מנין עולם מתשרי הבאה בשנה האחרת הוה פריק ליה ולא הוה אכיל אלא שתי תבואות : **לערכין** . דלא אזלינן בשנת חמש ועשרים ושנים בתר מנין עולם : **לפרקין דיולא דופן** . במסכת נדה (דף מה:) יג) בן י"ב שנה נדרין נבדקין בן י"ג נדרין קיימין בת אחת עשרה נדריה נבדקין בת שתים עשרה נדריה קיימין וכן הרבה שנות בן ובת יד) שניו שם וקאמר הכא דכולהו מעת לעת שמולדו : **האמר רב** . התם במסכת נדה (דף מז:) : **סלכתא בכולה פירקין** . דיולא דופן מעת לעת : **מ"ט לא אמר ליולא דופן** . הואיל וסבירא ליה נמי התם מעת לעת : **אמר לך** . אפי' הכי הכא לא קתני להו דומיא דהכך שנה דקדשים ולעבד עבדי קתני דאחוריתא והכהנ שנים דיולא דופן כולהו דרבנן : **כענין שנאמר מרחשו ועד רגליו** . דפשיטא לן דמפרש לקמן מרחשו ולא רלתן בכולל : **ת"ל עד יום שאחד ועשרים לחדש בערב .** אלמא יום רלתן בכולל דכתיב ברישא דקרא בערב תאכלו מלות ושביעי נמי בכולל מסיפיה דקרא דכתיב בערב : **שקולין משקלי** תורה אור **קרמי** . שקולין הן ו) המדרשות לפי מדרשו של רבי יש להכריעו ללמוד מבן ויש להכריעו ללמוד לכתיב מבן חדש ועד בן חמש שנים והיה ערכך וגו' ואומרים עד ועד בכולל הרי בן חמש שנים ועד בן כ' וגו' ולרבי מבן חמש וכן חמש בכולל האמור מיום הראשון הראשון בכולל הרי שנת ה' כלומעלה הלכך לי לתו ג"ש לא קמה לן הכרעה להיכא : **מבן ה' הו ל"ל .** הכי ה"ל למיכתב ועד בן עשרים שנה והיה ערכך וגו' ועד בן שנים שנה **מפי מיומין דגופו** . דסימני נגע שבמקום שיער נידון בשיער לחוב ז) וכנגע בבשר בבר נידון : **לכל מראה** . ואיכו יכול לרחות בראש מפני הטבור וברגל בין אצבע לאצבע : **ונאמר להלן** . גבי לוים חדש ומעלה מה להלן חדש ויום אחד דכתיב מבן חדש ומעלה דכבר נכנס בה חדש אחר לא כאן חדש ויום אחד : **מה התם חד יומא** . מעלה דכתיב גבי חדש לא הוי אלא חד יומא אף מעלה דהכא לא הוי אלא חד יומא : **ג"ש מאי אהני לי** . בלא ג"ש ידענא דחד יומא בעינן דהא ומעלה כתיב : **שנה האמורה בקדשים** . כגון (במדבר כח) כבשים בני שנה : **שתי שנים שבשדה אחוזה** . ת) (שהוא) שהמוכר שדה אחוזה אינו רשאי לגאול עד שתהא ב' שנים ביד הלוקח דכתיב (ויקרא כה) במספר שני תבואות ימכר לך ומיעוט שנים שתים : **ושבעה ושבעה** . שנים המאורים בבן ובבת ולקמן מפ' לה : **מעת לעת** . אותו יום ואותה שעה לשנה הבאה ולא אזלינן בתר מנין עולם דכי מנין תשרי ניתחשב ליה שהא : **שני תבואות** . כיון דכתיב שני ט) שני תבואות במשמע תבואות ל"ל אלא מלמד שכל תבואה שמגלא כאותן ב' שנים יאכל ואפי' ג' כגון אם מכרו לו בניסן מליאה קמה י) ולא יגאלנה עד שתי שנים בניסן באותו יום ואם קדם ולקה הרי שאכל ג' תבואות וכשיפדנה יא) מוכר יחשוב שנים מיום שמכרה עד היובל אם היו עשר שנים והוא מכרה בעשרה מנים נמצא שמכרה לכל שנה במנה שהרי ביובל היתה עתידה לחזור הלכך כשהוא פודה עכשיו עומדן שמנה מנים לשמנה שנים המותרים וזה אכל שלש תבואות שוות יב) כמה מנים בשתי שנים ואינו אלא חזרין בתר מנין עולם מתשרי הבאה בשנה האחרת הוה פריק ליה ולא הוה אכיל אלא שתי תבואות : **לערכין** . דלא אזלינן בשנת חמש ועשרים ושנים בתר מנין עולם : **לפרקין דיולא דופן** . במסכת נדה (דף מה:) יג) בן י"ב שנה נדרין נבדקין בן י"ג נדרין קיימין בת אחת עשרה נדריה נבדקין בת שתים עשרה נדריה קיימין וכן הרבה שנות בן ובת יד) שניו שם וקאמר הכא דכולהו מעת לעת שמולדו : **האמר רב** . התם במסכת נדה (דף מז:) : **סלכתא בכולה פירקין** . דיולא דופן מעת לעת : **מ"ט לא אמר ליולא דופן** . הואיל וסבירא ליה נמי התם מעת לעת : **אמר לך** . אפי' הכי הכא לא קתני להו דומיא דהכך שנה דקדשים ולעבד עבדי קתני דאחוריתא והכהנ שנים דיולא דופן כולהו דרבנן : **שבזכר**

בענין שנאמר מראשו ועד רגליו *ראשו ולא רגליו ראשו בכלל ט) רגליו ולא רגליו בכלל ת"ל *עד יום האחד ועשרים לחודש בערב *רבי אומר אינו צריך ראשון וראשון בכלל שביעי ושביעי בכלל אפי' תימא רבי שקולי משקלי קראי כדי כתיב מבן חודש ועד בן חמש שנים תו מבן חמש (ועד בן כ') למה לי הילכך אישתקלו להו אמר מר ראשו ולא ראשו בכלל רגליו ולא רגליו בכלל מנלן איבעית אימא שאני סימנים דגופו מסימנים דראשו איבעית אימא *לכל מראה עיני הכהן : ר"א אומר עד שיהו יתירות על השנים חודש ויום אחד : תניא ר"א אומר נאמר כאן למעלה ונאמר להלן ב) *חודש ומעלה מה להלן מבן חודש ויום אחד אף כאן (מבן) חודש ויום אחד ואימא כי התם מה התם חד יומא אף כאן חד יומא א"כ ג"ש מאי אהני ת) ת"ר ג) שנה האמורה בקדשים שנה האמורה בבתי ערי חומה שתי שנים שבשדה אחוזה ושש שנים שבעבד עברי וכן שבבן ושבבת ב) כולן מעת לעת שנה האמורה בקדשים מנלן *אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא *כבש בן שנתו שנתו שלו ולא של מנין עולם *שנה האמורה בבתי ערי חומה דכתיב *עד תום שנת ממכרו *ממכרו שלו ולא שנה למנין עולם שתי שנים *שבשדה אחוזה דכתיב *במספר שני תבואות ימכר לך *פעמים שאדם אוכל שלש תבואות בשתי שנים *שש שבעבד עברי דכתיב *שש שנים יעבוד ובשביעית זימנין דבשביעית נמי יעבוד *ושבבן ושבבת כולן מעת לעת למאי הילכתא אמר רב גידל אמר רב *לערכין רב יוסף אמר לפרקין דיוצא דופן א"ל אביי לרב יוסף מי פליגתו א"ל לא אנא אמרי הדא והוא אמר הדא הכי נמי מסתברא דאי ס"ד פליגי ד) מ"ד לערכין לא אמר ליוצא דופן והאמר רב הילכתא ה) בבולה פירקא מעת לעת ואלא למאן דאמר לערכין מ"ט לא אמר ליוצא דופן דומיא דהנך מה הנך דכתיבא אף הנך דכתיבא ואידך אי סלקא דעתך דכתיבא האי שבבן ושבבת

ט) נדה מז: [כל כענין דוספסתא דנגעים פ"ינ] כ) [ע' תוס' נדה מז: ד"ה כולן]

ל) לעיל לא ממלא ותאוני ל"ל בנדה דף מד ע"ב . כ) ותף דבזכתים דף כה ע"ב מפיק ליה מדכתיב בני פסח זכר בן שנה יהיה לכם ע"ש תוכא למיכר דפסח שתי דמעין מיעים לשלר קדשים .

שנה דשמעע שתהא שנת חמש בלמעלה הימנה עד עשרים הילכך איצטריך ג"ש : משום הכי לא אמרינן ראשון בכלל ורגליו בכלל דשאני סימנים דגופו מסימנים דראשו . דסימנין דגופו ניידונין בשער לבן ובפסיון וטסימנים דראשו נידונין בשיער צהוב) : לכל מראה עיני הכהן . ואין עיני הכהן שלמות להסתכל בראיה אחת ראשו ורגליו : מה להלן . חדש ויום אחד דכתיב ביה ומעלה : מה התם חד יומא . יותר על מה שכתוב בתורה דכתיב ופדויו מבן חדש תפדה אף הכא נמי חד יומא שלא יהי יתירות על השנים אלא יום אחד : [א"כ ג"ש מאי אהני ליה . אלא להכי אתיא ג"ש לחדש ויום אחד : כולן] מעת לעת . [י"ב חדש] מיום ליום . ולא [שנה] למנינו של עולם דאי למנין העולם מתשרי ועד ניסן עלתה לו שנה : פעמים שאדם אוכל [ג' תבואות בב' שנים]. כגון שמכרה לו לפני ר"ה והיא מלאה פירות הרי זה יאכל פירות אלו ונוורעה ואוכל מזונה פירות לפני ר"ה אחד [ונוורעה ואוכל ממנה פירות עד ר"ה נמצא אוכל ג' תבואות בב' שנים ואי אזלינן בתר שנים של עולם כיון שמכרה לו לפני ר"ה הכאה נמצאו יוצאות ב' שנים : שש שנים יעבוד ובשביעית . דשמעע דבשביעית נמי יעבוד דו"ו מוסיף על ענין ראשון שקונאר בתרי שנה ראשונה : [לערכין . חמש שנים ועשרים וששים שנה האמורין בערכין כולן מעת לעת : לפרקין דיוצא דופן.דמס' נדה דתנן התם בת ג' שנים ויום אחד בן חשע שנים ויום אחד בת י"א שנה ויום א' בת י"ב שנה בן י"ג שנה כל אלו שנים מעת לעת] : מי פליגיתו . אם ורב גידל דאת לא סברת דרב גידל : לא פליגינן אנא אמרי משמיה דרב הדא והוא אמר הדא : דומיא דהנך . דבתי ערי חומה ושדה אחוזה ועבד עברי [וערכין] כתיבי

ה) [ע"ש] ד"ה מה שם יתיבי .

ט) [ע"ש] ד"ה מה שם יתיבי .

ל) [ע"ש] ד"ה מה שם יתיבי .

כ) [בתוספות ותוספות הרא"ש] ל) [ע"ש] ד"ה מה שם יתיבי .

מעד שנת ממכרו הא"א מיום ליום אין מעת לעת לא ה"ג הו"א הכא אילו לא כתיבי תרי קראי : כ) תבואות והבואות דהו"ל למכתב : כל] שתבואה אחרת יש :

שיטה מקובצת

ט) רגליו ולא רגליו בכולל הקשה הר"ר אלחנן דהכא משמע דפרח בכולו טהור חוץ מרגליו וקשה מהא דאמרי' בזבחים דף מ"ט ע"ב וא"תקש ראשו לרגלו מה להלן כולו הפך לבן פרח בכולו טהור אף ראשו פרחה בכולו טהור והא לא אשכחן פריחת נגע (בכולו) [ברגליו] דטהור וי"ל דכי היכי דחלוקים רגליו מכל הגוף שאם פרחה בכל הגוף בלא רגליו דטהור ה"נ אם פרחה בכל רגליו בלא שאר הגוף טהור . וכ"ל דהא שיגריא ליתא דכל נגע עור בשר איכן נטהרין בפריחה עד שתפרח בכל מקום הראוי ליטמא בנגעי עור הבשר ובפרק ר' דנגעים קתני אלו מקומות באדם וכו' ואין מעכבין את הנתוק כולו לבן וכו' והחשב התם וכף הרגל וגם אינו מטמא בהתרה.ופי' ר"ש משום החשיב כבית התחרים לפי שאדם דורך עליו והוא מכוסה תמיד וראי דקאמר הכא ולא רגליו בכולל היינו כף הרגל וראי דקאמר התם מה רגליו פרחה בכולו טהור היינו בהרת שעל רגליו שאם פרחה בכולו טהור : כ) להלן . ס"א ופדויו מבן חדש וזהו גירסת הרוס' אבל בס"א אינו וכן גירסת רש"י ז"ל : ג) שנה האמורה בקדשים בפ"ב דזבחים איכא ס"ר שעות פוסלות בקדשים דדריש שה תמים זכר בן שנה יהיה שיהיו כל הוויותיו תם וכן שנה ופרץ ומי איכא מידי דבשעת שחיטה בן שנה ובקבלה והולכה בן שתי שנים אמר רבא זאת אומרת שעות פוסלות בקדשים והשתא מעת לעת של קדשים אינו שוה לאחרי' דלא בעינן בהו מעת לעת בשעות כדפרש"י ה) לעיל גבי שלשים יום איכא בינייהו ושבה דבתי ערי חומה נמי משמע בפרק בתרא דבעינן מעת לעת אף בשעות דדריש התם עד תום שנת כו' והקשה רבינו מאיר מאי איצטריך דאי קרא גבי קדשים . מהתם קרא דדריש בוכתים בן שנה יהיה דשעות פוסלות ידענינ דלשנתו מנין דאי מנין לומנין העולם לא משכחת לה דבשעת שחיטה היה בן שנה ובריקה היה בן שתים שאם שחטו סמוך לבית השמשות ונזרק בלילה תיפוק ליה משום לן. ותירץ דאיצטריך הוצא קרא לאשמועינן דפסול משום עברה ומנו ואם עלה ירד כדאמרינן בפ' בתרא דזבחים גבי בני יונה שעבר זמנן שאם עלו ירדו. ומה"א כיון דבשעת שחיטה היה בן שנה ונזרקו לא ירד קם"ל קרא כיון דבשעת קבלה היה יותר מבן שנה אם עלה ירד. וג"ל דאי לאו ידענינ מהכא דבתר שנה דידיה אזלינן לא הוה דרשינן מיהיה דשעות פוסלות וכן גבי בתי ערי חומה איכא תרי קראי : ד) וס"ד לערכין : ה) בבולה פרקין אות א' נסחתי : ו) הן בבקראות לפי. תיבת המדרשות נסחתי: ז) צהוב ובפסיון ונגע שבמקום : ח) תיבת שהוא נסחתי : ט) שני שתי שנים במשמע תיבות שני תבואות נסחתי : י) קמה לא אות ו' נסחתי : יא) וכשיפדנה הגואל יחשוב תיבת המוכר נסחתי : יב) שוות שלש מנים תיבת כמה נסחתי: יג) נדה הוא ומירי בה סוגא בה : יד) ובת שניין שם תיבת שניו : טו) כך דאמרי' התם תיבת דאיכא נסחתי : טז) פתור משמע דפריחה : יז) מרגל וצ"ל דהתם מירי על גבי הרגל דשייך ביה שפיר לכל מראה עיני הכהן והבא מיירי בין אצבע לאצבע : יח) הוא. גלוין ועוד קשה כ) סכלן דשעות פוסלות בקדשים דאי משנתו שלו ולא שנתו של עולם [לאו דוקא דהא בערכין א"צטריך דקרא חד למעוטי שנת עולם דמשמע מעת לעת ר"ל דקשיא הדא מתרצין לאידך דע"כ שנתו לא א"צטריך למעוטי שנת עולם דמתמר דנקא דא"כ לא תמצא תמיר כשר כדפי' אלא א"צטריך משום מעת לעת ולומר דשעות פוסלות עכ"ל הר"ר אליעזר משנה : יט) בתרא דאמרי' ורבנן דהוא מבעיא ליה שנת ממכרו שלו ולא שנת של מנין העולם רימים מבעיא ליה מעת לעת דאי

ל) לעיל לא ממלא ותאוני ל"ל בנדה דף מד ע"ב . כ) ותף דבזכתים דף כה ע"ב מפיק ליה מדכתיב בני פסח זכר בן שנה יהיה לכם ע"ש תוכא למיכר דפסח שתי דמעין מיעים לשלר קדשים .

שבזכר ושבנקבה מיבעי ליה ומאי שנא נקבה דכי מיזקנא [ט] קימא אתילתא ומאי שנא זכר דלא קאי אתילתא אמר חזקיה אמרי אינשי סבא בביתא [כ] פאתא בביתא סבתא בביתא סימא בביתא:

הדרן עלך השג יד

האומר "משקלי עלי נותן [ג] משקלו אם כסף כסף ואם זהב זהב מעשה באמה של ירמטיא שאמרה משקל בתי עלי ועלתה לירושלים ושקלה [ד] משקלה זהב משקל ידי עלי רבי יהודה אומר ממלא חבית מים ומכניסה עד מרפיקו ושוקל [ה] מבשר חמור ועצמות וגידים ונותן לתוכה עד שתתמלא אמר ר' יוסי וכי היאך אפשר לכוין בשר בנגד בשר ועצמות כנגד עצמות אלא שמין את היד כמה היא ראויה לשקול: **גמ'** מאי אם כסף כסף אם זהב זהב אמר רב יהודה פירש כסף כסף פירש זהב זהב פשיטא הא קמ"ל טעמא דפירש הא לא פירש פטר נפשיה בכל דהו כרחבה דאמר רחבה [ו]באתרא דתקלי כופרא פטר נפשיה אפי' בכופרא פשיטא לא צריכא דאיכא דתקל ואיכא דכייל מהו דתימא כיון דכולהו לא תקלי לא קמ"ל אמר רב פפא באתרא דתקלי שמכי פטר נפשיה אפי' בשמכי פשיטא לא צריכא דבתר דשקלי שדו תרי תלתא מהו דתימא בטיל תורת משקל קמ"ל: מעשה באמה של ירמטיא וכו': מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ואם [ז]אדם חשוב הוא אף ע"ג דלא פריש לפי כבודו [ז] *אמרינן ומעשה באמה של ירמטיא שאמרה משקל בתי עלי ועלתה לירושלים ושקלה ונתנה משקלה זהב אמר רב יהודה האומר [ח]קומתי עלי נותן שרביט שאינו נכפף מלא קומתי עלי נותן שרביט הנכפף מיתיבי *קומתי עלי מלא קומתי עלי נותן שרביט שאינו נכפף הוא דאמר כר"ע דדייק לישנא יתירא *דתנן לא [ט]את הבור ולא [את] הדות אף ע"פ שכתב עומקה ורומה וצריך ליקח לו דרך דברי ר"ע וחכ"א אינו צריך ומודה רבי עקיבא בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאין צריך ליקח לו דרך אלמא כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מילתא קאתי הכא נמי כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מילתא קאתי איבעיא להו [ז] עומדי מהו רוחבו

*לערכין. ואם תאמר בערכין מנלן דבעינן מעת לעת ופירש ר"י דילפינן ליה מבן חדש דלי היכי דאיכא בערך בן חדש אלא אם כן יש לו חדש שלם דלא שייך למימר דאחלינן בתר חדש העולה הכי גמי לכל יד] שאר בן חמש ובן עשרים:

הדרן עלך השג יד

האומר משקלי עלי: **מרפיקו**. פי' רש"י אגיל שקורין אשייל"א בלע"ז ולא כראש שהרי בבריתא בגמרא תני עד האגיל ולא אפשר שהוא אשייל"א דאיתא בפרק ב' דזבחים (דף יח:) ולא יתגרו ביצע אלא היו מוגרים במקום זיעה לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאגיליהם (ולא תחת אגילי) [אלא כנגד אגילי] ידיהם ולא אמרה דהוא אשייל"א אחרכה אם הוא מקום זיעה לכך פירש רש"י דהוא שקורין קוד"א ובמנחות (דף לז. ושם) ובזבחים (דף יט.) אתרכתי*:

דבתר דשקלי שדו תרי תלתא. ולא"ת בכל מקום כמי היו בבבא בתרא פרק המוכר את הספינה (דף פח:) והיכי ס"ד דבטלה תורת משקל ול"ל דהכי פירוש דהכא באתרא דשקלי שדו תרי תילתי יותר מן הכרע הלכך אלקא דעתך דבטלה כיון שנתן יותר מכדין: **הוא** דאמר כר' עקיבא כו'. תימה מן [י]בריתא מאן תניא לא רבי עקיבא ולא רבנן דעד כאן לא פליגי אלא דמ"מ מוכר בעין יפה מוכר ומר סבר מוכר בעין רעה מוכר ושייר הדרך לעצמו ואינו צריך לרבנן היאור לשון אבל היכא שהיאור צריך לעולם מודו רבנן דמהכי הוא ול"כ בריתא כמאן תרמייה: **איבעיא** להו עומדי מהו. יש לפרש כל הבעיות בחס תמלא לומר והכי פי' עומדי מהו מי אמרינן שרוצה לומר שיהן שרביט שאינו נכפף לו דלמא שרביט שיכול לעמוד בעינן ואע"פ שנכפף רחבי מהו אם תמלא לומר (דעמוד) [בעמדו טוהן] שרביט [שנכפף] ברחבו מהו מי בעינן ברחבו ממש ברחבו אינו יכול לכפוף כשכופף קומתו אינו כופף רחבו הכי גמי משמע שרביט בלא כפיפה או דלמא רוצה לומר שרביט אחרוך כרוחבו ואף על פי שנכפף ואת"ל ברוחבו טוהן שרביט כפוף מז' ישיבתי מהו מי אמרינן שר"ל בלא (הפיכה) [כפיפה] כלומר כמו שאני יושב מראשי ועד רגלי או דילמא שרביט כפוף משמע שהרי כשהוא יושב הוא כופף ואם תמלא לומר דישיבתו משמע שרביט כפוף מפני שהוא כפוף ויושב עוביו מהו מי אמרינן ר"ל בלא כפיפה יז) (בלא) [אלא] עב כעובי קומתו שהרי עוביו אינו כפוף או דילמא שרביט גדול כמלא עוביו אלמא אמר לעצמו פי שהוא כפוף ואם תמלא לומר דבעוביו משמע בכפיפה הקיפו מהו מי אמרינן שר"ל שרביט יח) עד שמקיף כל גופו ועב כל כך שאינו יכול לחזור מכפיפתו או דילמא דבר שמקיפו קאמר ואפילו כל דהו ורביו אלאנן פירש על ישיבתו מי אמרינן שר"ל מראשו ועד מקום ישיבתו קאמר שהוא חלי גופו או דילמא כל גופו קאמר כמו שהוא יושב מראשו ועד רגליו וי"מ ישיבתו מהו מי אמרינן שר"ל שיהן השרביט שיהיה קומת ישיבתו ולא כמלא קומת עמידתו או דילמא שרביט שמהיה מקום ישיבתו קאמר ושוקל

שבזכר ושבנקבה מיבעי ליה. כלומר דקרא דכתיב בערכין (ויקרא כז) אם זכר אם נקבה ולא כתיב בן ובת אבל יולא דופן כולהו בן ובת תנינן: **ומאי שנא**. בערכין דנקבה כי מזקנא יותר על שמיש קיימא אתילתא דערך ילדה שלשים שקל וערך זקנה עשרת שקלים: **ומאי שנא זכר**. דכי עבר על שמיש לא קאי אתילתא דבליר ערך זקן טפי מתילתא בערך ילד דילד חמשים שקלים וזקן ט"ו שקלים: **פאתא**. שכר שתיה אלא למשה ל"א פחתא גרסינן לשון ערוס וערייה דמתרגמינן לערוס פחיה בתרגום של נביאים (יחזקאל מז): **סימא**. ממנון שיכולה לעבודה ולעשות מלאכה בזקוטה:

הדרן עלך השג יד

האומר משקלי עלי: **ירמטיא**. שם האשה: **משקל ידי עלי**. היינו הוא שוקל מ] אם רולה מכניס ואם רולה מיקל: **ממלא חבית מים ומכניסה**. לתוכו: **עד מרפיקו**. אגיל שקורין אשייל"א וכשמכניסה יולאין המים וכשמוליאה נמלאת חסירה: **ושוקל בשר חמור**. שמשקל בשר חמור כמשקל בשר אדם ויהיו בתוכו בשר גידין ועצמות לפי מה שיש ביד לפי שאין משקל עצמות וגידים שוה למשקל בשר ונותן לתוכה עד שתתמלא דהשתא איכא נפח כשיעור ידו מ] וכפי לוחו משקל יתן (מ): **גמ'** נ] **נפשיה בכל דהו**. כל מה שהוא רולה לשקול שקול: **בכופרא**. זפת: **שמכי**. בגלים: **באתרא דתקלי כופרא**. שמוכרים זפת במשקל: **שדו תרי תלתא**. כדרך המוכרין: **בטיל ליה משקל**. ונמלא שאין נמכרין במשקל: **מעשה לסתור**. קתני ריש"א אם כסף כסף כו' ולוקימנא דקאתא לאשמועינן דאי לא יא] פריש פטר נפשיה בכל דהו והדר הני באמה של ירמטיא שאמרה משקל בתי סתם עלי ושקלתה בזהב: **קומתי**. משמע כקומתו ונותן שרביט עד שלא יוכל לכופפו אם פירש כסף כסף ואם זהב זהב: **מלא קומתי**. לא נתכוין אלא למדת גובה קומתו ולא לעובי (ג): **רב יהודה דאמר כר' עקיבא**: **ולא את הבור**. המוכר את הבית לא מכר את הבור שבה או את הדות. בור בתפירה בלא בנין כתלים ודות בבנין: **וצריך**. מוכר ליקח לו דרך מן הלוקח לילך בה לאותו בור ודות שהרי כל הקרקע מכר לו ולא שייר (ג) יב) דסבירא ליה מוכר בעין יפה מוכר: **אינו צריך**. דמוכר בעין רעה מוכר ודרך שייר לו: **בזמן שאמר לו**. מוכר ללוקח בית אני מוכר לך חוץ מאלו בור ודות שאין צריך ליקח לו דרך אלמא כיון דלא צריך לפרושי דהא מסתמא נמי אין בור ודות הבית ופירש ודאי לטפויי מילתא קאמר ולהודיעו שמשייר לעצמו הכא נמי כיון דקומתי משמע נמי גובה קומתי וקאמר מלא יג) (ד) אלמא לטפויי מילתא אתא ולהודיע שאין דעתו אלא למדת הגובה: **עומדי עלי**. מי היי משמע שרביט קומתו או לא: רחבי

[ל"ל אמרינן]

[תוספתא פ"ג]

ב"ב סד. קלמ: [מיר ז:]

רבינו גרשום

כתיבי בתורה בפירוש: אי ס"ד. משום דכתיבה קא מרבי לערכין: שבזכר ושבנקבה [מיבעי ליה]. כדכתיב באורייתא והיה [ערכך] הזכר ואם נקבה היא אלא ש"מ לפירקא דיוצא דופן קא מיירי: [קימא תילתא. דכתיב מבן עשרים שנה עד בן ששים שנה ואם נקבה היא והיה ערכך שלשים שקל וכתיב בבת ס' שנה ומעלה לנקבה עשרת שקלים דהיינו תילתא: זכר לא קאי אתילתא. דכתיב מבן עשרים שנה עד בן ששים המשים שקל ואילו בבן ששים שנה ומעלה כתיב חמשה עשר שקל דהיינו בציר מתילתא]: פאתא בביתא. מוקש: סימא בביתא. ממנון שמשמרת כל מה שיש בבית: **הדרן עלך השג יד**

האומר משקלי עלי. לחת להקדש: אם כסף. נדר נותן כסף משקלו: עד מרפיקו. עד בית שחוי שהוא הכתף וכמה שסכנים ידו לחבית יוצאין המים: ושוקל. ונוטל בשר חמור וגידים ועצמות כנגד היד ונותן לחבית עד שתתמלא שיבוביתו המים עד למעלה ואח"כ יוציא [בשר חמור לתוך היינו משקל ידו] ולפי אותו המשקל יתן: וכי היאך אפשר לכוין [בשר כנגד בשר]. ליתן בשר חמור כנגד בשר ועצמות כנגד עצם שבורות. שמא זרוע העצם יותר מזה העצם ושוקל יותר: אלא שמין את היד כמה היא ראויה לשקול בלא משקל: אפ' בכל דהו: כלומר באיזה דבר שירצה שרגילין בני אדם לשוקלו: [כופרא. זפת]: דכייל. מודד: [שמכי. בצלים]: שדו תרי תלתא. ליתר לצרוכין: קמ"ל. דלא בטיל ופטר נפשיה בכל: דהוא. והשתא אמרת דנתנה משקלה זהב: כי אמרה סתם לפי כבודו (אמרינן) [אמרינן] ליה. אם הוא עשיר (אמרינן) [אמרינן] ליה לחסור שבשקלות: קומתי עלי. כלומר לתת שיעור קומתי של כסף או של זהב להקדש: נותן שרביט. של כסף עב שאינו נכפף מעצמו דאיל ואמר קומתי כלומר דבר שיכול לקיים מעצמו שאינו נכפף: מלא קומתי. [עלי נותן שרביט הנכפף]. כלומר כיון דאמר מלא קומתי בלבד שיהא ארוך כמותי קאמר אפ' דקה: [הוא דאמר כר' עקיבא. רב יהודה: לא את הבור ולא את הדות. לענין מכירה תנן בבבא בתרא. לא מכר לא את הבור ולא את הדות] אע"פ שכתב לו עומקה ורומה. של חצר ויש לומר שהללו בעומקה הן: [וצריך ליקח לו דרך. מוכר מלוקח שילך בה לבורו דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לעצמו דרך: והכ"א אינו צריך. ליקח לו דרך המוכר בעין רעה מוכר ושייר לעצמו דרך]: ומודה ר' עקיבא בזמן שאמר לו [מוכר ללוקח]. כל הבית אני מוכר לך [חוץ מבור ודות]. זה שאינו צריך ליקח לו דרך] מה טעם הואיל ולא היה צריך לומר חוץ מזה ואמר לכך אמר לשייר לו דרך: אף כאן. כלומר הואיל ואינו צ"ל אלא קומתי עלי ואמר מלא קומתי לפטויי מילתא קאמר. לטפויי מילתא דבורו. ואי"כא דאמרי איפכא קומתי עלי נותן שרביט הנכפף מלא קומתי עלי נותן שרבים שאינו נכפף דכל לישנא (בתרא) [יתירא] לטפויי מילתא אתא: עומדי מהו. אמר עומדי עלי [מהו] יש בלשון הזה לשון נדרים או לא: עד

עין משפט נר מצוה

שייך לנף הקודש

א א ב נ מיי' פ"ב מהל' ערכין הל"ז:

ב ד מיי' שם הל"ז:

ג ה מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' טו וע"ש ופכ"ה שם הל"כ סמג עשין סב טושע"ע חו"מ סי' ריד סעי' ח ג:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ושוקל וכו' יתן סס"ד ותת"כ מ"ה פקר נפשיה וכו' ותת"כ ג"ל ד"ה כתחרא ותת"כ ד"ה בכופרא ותת"כ ד"ה שמכי ותת"כ ד"ה שדי: (ב) ד"ה מלא וכו' לעובי הס"ד ותת"כ מ"ה הוא רב יהודה: (ג) ד"ה ולריך וכו' ולא שייר לו דרך דס"ל מוכר: (ד) ד"ה בזמן וכו' וקאמר מלא לטפויי כ"ל ומיהא אלמא נמחק:

[וע"ע תוס' תולין קו: ד"ה אמר רב ותוס' נדה נ: ד"ה שני ותוס' שבת מגתות נ:. ד"ה קיבולת]

שיטה מקובצת

ח] מיזקנא ומחתא קיימי: כ] פאתא ס"א פויא: ג] משקלי גליף צריך לדקדק באיזה עת שקלו אותו כי הדבר ידוע שאדם כבד יותר בבקר קודם אכילה מאחר אכילי ומסתברא הכל כשעת הנדר. הרא"ש: ד] ושקלה ונתנה משקלה: ה] ושוקל בשר חמור אות מ' נמחק: ו] כבודו אמרינן ליה ומעשה: ז] עומדי מהו פר"י מי הוי כאילו אמר [מלא] קומתי ואינו צריך אלא שרבים הנכפף א"ד שרבים שיכול לעמוד קאמר שאינו נכפף: הקיפו מהו מי אמרינן שרבים עבה קאמר כפוף בהיקפו ואינו יכול לחזור כפיפתו א"ד דאינו צריך להביא רק שרבים שיכול להקיפו ולחזור מכפיפתו. וכן פי' עביו. ישבתו מהו מי אמרינן שרבים כנגד קומתו כשהוא יושב קאמר א"ד כמלא רוחב מושבו קאמר. ורש"י פי' עומד מהו אי משמע קומתי או לא. רחבו עלי מהו מי הוי משמע שרבים זהב דוגמתו או שרבים ארוך כמדת רחבו. היקפו מהו אי יהיב שרבים נכפף ואריך כמדת הקיפו א"ד שרבים עבה כהיקפו בעי למיתב תיקי. תוס': ח] שוקל ידו אם: ט] לפי אותו אות כ' נמחק: י] פטר נפשיה: יא] לא פירש פטר: יב] שייר בה כלום: יג] תיבת אלמא נמחק: יד] שאר כגון בן חמש ובן עשרים ובן ששים ורש"י פי' בשלהי פרק יוצא דופן דכתיב בהן ומעלה אלמא שלימה בעינן: טו] תיבה לטורי הרמ"ר בריית: טז] כפוף דפעמים (שכפפו) [שכופפו]: יז] בלא כפיפה שהרי] תיבות בלא עב כעובי קומתו נמחק: יח] תיבת עד נמחק:

---

[1] אגיל

ד א מיי' פ"ב מהל' ערכין הל"א :
ה ב מיי' שם הל"ב :
ו ג מיי' פ"ז מהל' נדרים הל"ד וש"ס בכ"מ מוש"ע יו"ד סי' קסב סעיף ג :
ז ד מיי' פ"ד מהל' תפילין הל"ב מוש"ע או"ח סי' כז סעי' ג :
ח ה מיי' פ"ב מהל' מציעה הלכה ג :
ט ו מיי' פ"ד מהל' יסודי התורה והלכות מלכים מוש"ע להה"מ סימן קסז סעי' לה :
י ז מיי' פ"ב מהל' ערכין הלכה ג :

גליון הש"ס

כתני' זה חומר . עי' זבחים דף לד ע"ב תוס' ד"ה אלא :

[וע' תוס' מנחות ג. ד"ה מפעמים ותוס' יומא קג. ד"ה פרט ותוס' נכורות ה: ד"ה רובע]

וע"ש ביומא דף קג ע"ב דרש"י אחיל לשימתו ל"ק

שיטה מקובצת

מ) רובחי מהו ישיבתי מהו היקיפי מהו : ב) עד העציל אות א' נמחק : ג) שאומרין בשר נדרים ועצמות ידורו : ד) העציל אות א' נמחק:ה) קידוש ידים ורגלים במקדש עד הפרק מבאן קשה לפי' הר"ר אפרים בפרק כל הבשר לחולין עד הפרק זהו מקום חיבור אצבעות לפיסת היד לתרומה עד הפרק זהו מקום חיבור היד והקנה לקידוש ידים ורגלים עד הפרק זהו מקום חיבור הקנה והזרוע א"כ מאי פריך הכא דא ודא אחת היא אבל לפי' רש"י ניחא לחולין עד הפרק זהו קשר אמצעי של אצבעות לתרומה עד הפרק היינו מקום חיבור אצבעות [לפיסת היד] לקידוש ידים ורגלים עד הפרק היינו חיבור היד לקנה והשתא פריך שפיר הכא. תוס' : ו) קבין דאורייתא פרס לבעלי קבין בנדרים : ח) שוה ביד וכמה הוא שוה בלא : ט) אומר של נזקין גליון תיסה דמשמע הכא דבהקדש שמין היד אגב הגוף כמו בנזיקין וקשה דהא דשמין בנזיקין היד אגב הגוף היינו מעטא משום דכתיב בנזיקין ובער

בשרת אחר מלבר ששמין בית סאה באותה שדה [וכראיתא בב"ק נח ע"ב] ובריש פרק שור שנגח דף מז ע"א מדמי להו לחדרי קיטע יד עבדו של המבורו ט) ומזיק יד העבדו דקאסר החם אסר רבה ארן שמין פרה בפני עצמו ולולד בפני עצמו אלא שמין הולד אגב הפרה וכו' וכן אחת מוצא במויק שדה של חבירו ובבבא מציעא בפ' השואל דף צמ ע"ב משמע דבני הקדש אין דין שומת בית סאה באותה שדה דקאסר החם אסר שטראל האי מאן דגזל ב) וכו' מתקיף לה רב ביבי בר אביי כו' אמר רב הונא בריה דרב יהושע שמין בית סאה באותה שדה דבהקדש לא שייך דין שומת בית סאה באותה שדה ולהכי משלם חמשין ונראה לי דודאי דבר הצריך שומא מדמינן הקדש להדיוט אבל דבר שאין צריך שומא אינו אלא יפוי כח של הקדש דמצרכינן לית לשלם דמים יפים ובחריוט מקיימן בתשלומין ומייתי סעד לדבר משומת בית סאה אע"פ שאינו דומה לו . הרא"ש ל' : י) הרא אלא אמר : יא) ובינו פ"א ואת"ל שבח ביני ובינו אמר : יב) שנתחך הרגל ונשתייר : יג) ואמר אח"כ דמ"ל: נדרין ועצמות כשנתן תיבת חמור בנמחק: טו) מדאי. גליון ואע"פ שבשר שנתחך מבעלי חיים הן יותר כבר הוא . אדם שלם הוא שאם ישומו אותו [עכשיו] כמה הוא שוה שלם וכמה הוא שוה קטוע יעלה דמיו הרבה עכשיו כשעדיין הוא שלם אבל אם אם ישומו אותו כאדם קיטוע שהוא מוולוד כמה הוא שוה עכשיו וכמה הוא שוה קודם לכן יפחתו דמיו של זה יותר ממה שאם ישומו אותו בעצמו שהוא שלם ונמצא הקדש מפסיד : אלא אמר אביי אומדין . אותו כאיש שלם כמה אדם רוצה כו' : עושה מלאכה ביולו אחת מאי ניהו אלימא דאידך [דר'] פטוקה . קטוע היינו הך דאמרי ברישא אמר של נזיקין : [אלא אידך] ידו מוכתבת ואמר דמי עלי . כגון שרוק ושמורו : ואמר דמי עלי מהו . מי צריך לאומדו עוד או אינו צריך : שאני אומדנא דבי עשרה . דבעריכן צריך עשרה כני אדם לאומדו דעשרה כהנים כתובים בפרשה ואומד של נזקין בג' בתי דינין סניא : או רילמא] שבח ביני ביני . [שוב] משנאמר בראשונה וצריך לשמוע עוד : אמרוהו

ל) כלאם דל"ל והא דבעידום יפים ונגלים הוא עד הפרק הילכתא וכו' . ב) נלאה דלריך לגיין כמדרש הלן אמר לגון בני אדם ועד התם קרי אינשי רגל .

ושוקל בשר חמור גידים ועצמות ונוטן לתוכה עד שתתמלא. ומימה לר' אלחנן כיון דשקל כבר בשר חמור כנגד משקל ידו אמאי טעון עוד בשר חמור בחבית והיה נראה לו דה"פ דשוקל בשר גידין ד) חמור כשנתן בשר לתוך המים עד שתתמלא לתוך המים הבשר עד שתתמלא החבית ואח"כ שוקל כנגד ידו ואני מלאתי בשם ר"י דוקא נקט שוקל מעיקרא ואח"כ מכנים אבל מכנים מעיקרא לא לפי שהמים נבלעים בבשר ומכבידים אותו יותר מדאי טו) מיד האדם שמי נוטלת עלמו וחייא קליל ממימה והוחק הוא לומר שקולקין בשר חמור כנגד היד "אם הוא נמחק שקול יותר משהיה מחובר לגוף לגמרי: **רגלים** פרט לבעלי קבין . הקשה רבינו אלחנן היכי משמע מהכא דרגל קרי עד שתיסתיירא ודילמא הייט טעמא שאינו יכול לישמן עליו ולפי' קרייה נמי רגל עד האדכובה וכי מז) קא ממעטינן נמי בחגיגה פ"ק (דף ג. וסס) חיגר וסומא מפני שאינו יכול לילך ולישמן בלי מקל ותירץ דהתם בחגיגה איכא שני דרשות מרגלים דחדא דריש חיגר וסומא מטעם שאינן יכולין לילך ולישמן בלא שום דבר אע"פ שיש להם רגל יז) ובחדא דריש רגלים פרט לבעלי קבין מטעם שאין לו רגל": **חלצה** . יח) שנתחכה הרגל ונשתייר מעט מן האדכובה ולמטה חליצתה כשירה ל' רש"י . ולא הוירא שהרי ביבמות (דף קג. וסס) אמר דאפי' חלצה למי *שנתחכה רגלו חליצתה פסולה לכך צריך לפרש דמיירי הכא מקברי הרלוטות של המגעל אשם קברן מהאדכובה ולמטה כשרה דהוי שפיר וחלצה נעלו מעל רגלו אבל אם קברן למעלה חליצתו פסולה דאין זה מעל רגלו : **התם** גברא זילא הוא . פירש"י שכבר נקטועה ידו ואפי' תחילה דמיו שאומדין עתה כמה היה יפה קודם לכן אין נישומין אלא בזול שהרי רואין אותו מזולזל : כבא גברא שבימא הוא . שנתה ידיו שלימות ולריך לשום כמה הוא יפה עכשיו שיקרים דמיו וכמה הוא יפה אם יתחכו ידיו : ידו אחת מאי ניהו ואידך פסיקא . כלומר למה הוא עושה מלאכה בידו אחת שהאחרת קטועה הייט אומר של נזקין : ידו מוכתבת לרבו ראשון . אלא יעסה בה מלאכה לרבו שמי הנשתה שיימין כגברא שבימא : אמדוהו אומד של נזקין . שחבל בו תביעו ואמדוהו כמה היה יפה וכמה הוא יפה : ואמר יג) דמי עלי . ולא אמר ערכי עלי מיבעי ליה לאמיימיה אי לא : אומדנא דבי עשרה . שהאומר דמי עלי דיסוס בעשרה כתיבן פ"ק דסנהדרין (דף ב.) הקרקעות תעשה וכהן ולוים כיולא בהן ואומד של נזקין בשלשה כדתנן גזילות וחבלות בשלשה :

רבינו גרשום

[ע' העציל . היינו מרסיקו] : זכר לדבר . שנשתל בשר חמור לבשר אדם [לפיכך אומדין בבשר חמור] : כמה דאפשר . לשעורי במים ובאומד משערינן : ובינ' עד העציל . לפיסרא דעד העציל קרי [יד] : עד הפרק . [עד מקום] שכלה פיסת יד : בגדרים הלך אחר לשון בני אדם. ועד העציל קורין בני אדם יד : זו קיבורית . שקורין שורין אלמא דעד דאתם קרוי יד מדאורייתא : בגדרים הלך אחר לשון בני אדם. ועד העציל קורין יד היינו למעלה מקיבורית : מ) עד הפרק הלכתא

[תוספתא פ"ב]

[מדרש ל: וש"נ]

מנחות ל:. מרחיבין לה:

[מנחות ג. ד. יבמות קג. כל הענין]

[יבמות קא.]

[ל"ל אלא אמר אביי]

הגהות הב"ח

(מ) גמ' הכא ודלמי הא אמדוהו :

רבינו גרשום

[ע' העציל . היינו מרסיקו] : זכר לדבר . שנשתל בשר חמור לבשר אדם [לפיכך אומדין בבשר חמור] : כמה דאפשר . לשעורי במים ובאומד משערינן : ובינ' עד העציל . לפיסרא דעד העציל קרי [יד] : עד הפרק . [עד מקום] שכלה פיסת יד : בגדרים הלך אחר לשון בני אדם. ועד העציל קורין בני אדם יד : זו קיבורית . שקורין שורין אלמא דעד דאתם קרוי יד מדאורייתא : בגדרים הלך אחר לשון בני אדם. ועד העציל קורין יד היינו למעלה מקיבורית : מ) עד הפרק הלכתא

תורה אור אלא יכך : עד הפרק . מקום חיבור הכף והזרוע אלמא יד לא הוי אלא עד הפרק דהא יד כתיב בקרא : לשון בני אדם . קרוי יד עד האליל : קיבורא . ברבו"ן בלע"ז בגוכה הזרוע רחוק מן האליל מעט : רגלים. אלא רגלים בשמה : פרט לבעלי קבין. מי שנתחך רגלו בפרק ראשון סמוך לשוקו ותוקק קב מקבל כתיפין ונוטן לתוכה ובקרן אחר אלא אם כן רגל אלמא שוקו ובקרן אחר אלא אם כן מן הרלוה דאין לו רגל אלמא לא מיקרי רגל אלא עד פרק א' שקורין קבי"ל:מלגה. למי שנתחך יב) רגל ונשתייר בו קצת מן האדכובה ונמשה חליצתה כשירה אלמא עד האדכובה הוי רגל ולייתיב ברלויה : מעל רגלו . משמע דה שעל רגלו דהיינו שוק עד האדכובה : ש"מ . מדלא תניא שוק עד האדכובה מעל דמעל : אלא מיסתוירא . קביל"ל עד הרגל נמיא שאין בה אלא פרק עליון המחברה עם השוק אבל למטה אין בה פרק אלא מעלה כף הרגל הוא דאי ס"ד למטה נמי פסיק הוה ליה מיסתוירא כו' : **מתני'** זה חומר בגדרים מבערכין . דאיתו בערכין ערך ידי עלי ערך רגלי עלי לא אמר כלום אלא א"כ אמר בדבר שהגשמה תלויה בה : **גמ'** אומד של נזקין . כמו שאומדין אדם שקיטע לו חבירו ידו שמין אותו כעבד הנמכר בשוק כמה היה יפה קודם לכן וכמה הוא יפה עכשיו יחתכו ידיו : ידו אחת מאי ניהו ואידך פסיקא . כלומר למה הוא עושה מלאכה בידו אחת שהאחרת קטועה הייט אומר של נזקין : ידו מוכתבת לרבו ראשון . אלא יעסה בה מלאכה לרבו שמי הנשתה שיימין כגברא שבימא : אמדוהו אומד של נזקין . שחבל בו תביעו ואמדוהו כמה היה יפה וכמה הוא יפה : ואמר יג) דמי עלי . ולא אמר ערכי עלי מיבעי ליה לאמיימיה אי לא : אומדנא דבי עשרה . שהאומר דמי עלי דיסוס בעשרה כתיבן פ"ק דסנהדרין (דף ב.) הקרקעות תעשה וכהן ולוים כיולא בהן ואומד של נזקין בשלשה כדתנן גזילות וחבלות בשלשה :

[ע"ע תוס' ערכין ה: ד"ה אמר]

[ע"ע תוס' ערכין ה: ד"ה אמר]

[ע"ע תוס' ערכין ה: ד"ה אמר]

בחדר זימנא אמדינן ליה • פי׳ פעמים מ״ב דמים יקח: אמדוהו מאליו בלא שום טרח לא לשום דברים בעצמן ובשבח היו שם מה: פשוט מסתמא׳ חדא • מהני בעינן: שלשן דמים נמי • ומעיקרא לא ידעינן כמה שוה: פא אמיד וקאי • דהא אין לך אדם שאינו שוה ד׳ זוז: לא נמים לאומדנא • שלא נאמד מעולם אלא הפחת הוא דאמדינן יז) ואלו אומרא בעינן: **מתני׳** ערכי עלי • דבר קלוב הוא הלכך יאמר הזורשין: שלשן דמים נמי • והא דתניא בב״ק (דף מ׳) ונתן פדיון נפשו דמי ניזק כתם הוא טעמא משום דמסתמא דאזיק דמי עליה לשלומי כשעת הזיק והיינו שעתא דאזקיה מי הוא אבל דמי עלי שאינו יח) עדר אלא מה שישומהו ב״ד והרי לא בא לידי כך שהרי מת יט) (א) לא יאמר הזורשין: נותן ערך כולו יכ) בערכך נפשות כתיב (ב): ערך אני עלי • הוי כערך ראשי וערך כבודי דהוי דבר שהנשמה תלויה בו: דמי אני עלי נותן דמי כולו • דהא תניא בפרק הנג יד (ניל יח׳) הקשתה דמים לערכין לידון בכבודו: **גמ׳** על בשמה • אם אמר דמי בהמתי עלי אבל ערך אינו אלא באדם: ואינן נידונין בהשג יד • שאם אמר דמי עלי ואין ידו משגת יתן הכל לכשוכל: ש״מ מלוה על פה כו׳ • ופלוגתא היא בבמה דוכתי: ש״מ מלוה הכפוכה כו׳ • ופלוגתא היא בשם׳ בכורות בפ׳ יש בכור לאחלה (דף מט): כשעמד בדין • ומייבוהו קודם מותו דה״ל כמלוה בשטר: אמאי לא יתנו יורשין • הרי אמדוהו ב״ד: מחסרא לומדנא • שחייבוהו לשלם ולא הספיקו לאומדו עד שמת: לא אמר כלום לרבנן • דאמרי בפ״ק (נעיל ה׳) אדם מוציא דבריו לבטלה: כל] נותן דמיו • ואוקימנא בפ״ק דאליבא דר״מ דאמרה: אבל דמי לא קאמר • והלכך לא ליתיב דמי קמ״ל: נדר בערכך • הוקשו כלים לערכין: ל״ש כולו ול״ש אני • ואפשטינן בחלין וכ״ש בכולו דאע״ג דלאו אורחא לאינדובי חלי דמי כלי אפ״ה יהיב וכ״ש כולו: אפי׳ כולו נמי • אפי׳ אמר ערך כלי זה עלי ליפטר: אבני לא בר״מ • ומפ״ה לא פליג בכולו (ג): ר״ש פוטר • האומר הרי עלי מנחה מן הפטורין בפ״ב דמנחות (דף קג׳) • מאי ניהו שעמד בדין • כלומר מתני׳ דקתני יתנו הזורשין היכי מיתוקמא בע״כ כשעמד בדין קודם מותו כדאוקמא לרישא ואמאי הדר קתני לה: מהו

(נעיל ו: ום״ג)

[שם]

נעיל ה. סנהדרין יד:

ערך ראשי וערך כבודי אינא נמי ערך ידי וערך רגלי אבל דמי לא קאמר קמ״ל: ערך ראשי וערך כבודי נותן ערך כולו: מ״ט נפשות קאמר רחמנא: זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו כו׳: לאתויי מן הארכובה ולמעלה: חצי ערכי עלי נותן יכ) כו׳: ת״ר יז) *חצי ערכי עלי נותן חצי ערכו ר׳ יוסי בר׳ יהודה אומר לוקה ונותן ערך שלם לוקה אמאי א״ר פפא לוקה בערך שלם מ״ט גזירה חצי ערכי אטו ערך חציו וערך חציו הוי דבר שהנשמה תלויה בו: חצי דמי עלי נותן יח) כו׳ דמי חציי עלי נותן דמי כולו: מ״ט °נדר בערכך נפשות כתיב: זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו יט)]: לאתויי מן הארכובה ולמעלה: ת״ר המעריך חצי ערך כלי ר״מ אומר נותן דמיו וחכ״א לא אמר כלום יא) רבא חלש עול לגביה אביי ורבנן ויתבי וקאמרי בשלמא ר״מ קסבר יא) אין אדם מוציא דבריו לבטלה לא שנא בולו ול״ש חציו אלא רבנן מאי קסברי אי יב) אדם מוציא דבריו לבטלה אפי׳ יג) כולו נמי ואי אין אדם מוציא דבריו לבטלה אפי׳ חציו נמי אמר להו יד) כ) (רבא ואביי) רבנן דהכא כר״מ סברי לה וסברי לה כר״ש סברי לה כר׳ מאיר דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה טו) וסברי לה כר״ש יג) דאמר שלא התנדב כדרך המתנדבים כוליה אורחיה לאיתנדובי פליגיה לאו אורחיה לאיתנדובי: האומר ערכו של פלוני עלי ומת הנודר יתנו היורשים מאי ניהו שעמד בדין היינו הך סיפא איצטריך ליה דמיו של פלוני טז) עליו ומת הנודר יתנו היורשים מהו

[כתובות מו. תוספתא פ״ג פ״ב]

ויקרא כז

רבינו גרשום

אמדוהו מאליו שלא אמר דמי עלי: שאין דמים לפחים: שאין אדם יכול לידע מאחר שמת כמה הוא שוה כשהוא חי: מי איכא גברא דלא שוה ד׳ זוזי כשהוא חי ודוחה כי אמיד ולית בו יורשין (לא) דמי:

אמדוהו מאליו נהית לאומדנא • ודקדקו בו כמה היה שוה: דמי עלי • ומת לא נחית מעיקרא לאומדנא בגורה הלכך לא יתנו היורשין: ואין נידון בהשג יד • אלא נותן כל מה שיש לו ותוחר ונותן בשוהא לו: שאני הכא דמלוה הכתובה בתורה היא • דכיון שאמר ערכי עלי כבר כתוב בתורה כמה צריך ליתן: [בשעמד בדין • וחייבוהו ליתן וכל העומד לגבות כגבוי דמי: מחוסר אומדנא • בשעמד בדין ולא אמדוהו ומת ולא אמר כלום: ל)] ראין הנשמה תלויה בו: ונותן דמיה׳ של ר׳ כלומר דאין אדם מוציא דבריו לבטלה וידוע שאין ערך ליד וגמר ואבר לשום דמים ונותן דמיה: לר״מ • דאמר בפירקין קמא המעריך פחות מבן חודש ר״מ אומר נותן דמיו כו׳: מיטעא קא מעי דסבר כו׳] אבל דמי לא • כלומר לשום דמים לא מתחיין ולא ליתן דמיה קמ״ל: לאתויי מן הארכובה ולמעלה • שאם אמר ערך רגלי עלי מן הארכובה ולמעלה נותן ערך כולו: [מ״ט נדר בערכך כתוב כל שישנו בערכין ישנו בדמים דהיינו נדר] • וחכ״א לא אמר כלום • כשהעריך חצי כלי אבל העריך כלי שלם נותן את דמיו: [סברי לה כר״מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה היכא דהתנדב כדרך המתנדבים דהעריך כולו פליגיה לאו אורחא לאינדובי הלכך לא אמר כלום דסבר לה כר׳ שמעון]: מאי ניהו • האומר ערכו של פלוני עלי [ומת הנודר והיורש • אמאי יתנו הזורשין בשעמד בדין המעריך קרום שמת]: היינו הך: בשמעתין דקעיל אמר ערכי עלי ומת יתנו היורשין ואוקימנא בשעמד בדין:

ל) נדלה דתסר כאן ול״ל ערך ידי וערך רגלי עלי לא אמר כלום • דאין הנשמה תלויה בו • של ד׳ כלומר וכו׳ •

הגהות הב״ח (א) רש״ל ד״ה שאין דמים וכו׳ שהרי מת ע״כ לא: (ב) ד״ה נותן וכו׳ כתיב וכשמותר ערך תניי כל״ל והד״ל: (ג) ד״ה שנני וכו׳ כבולו סס״ד ותמ״כ מ״ס כר״ש דשונר:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי׳ פ״ז מהל׳ ערכין הלכה כא.

יב ב מיי׳ שם הלכה כב:

יג ב מיי׳ שם פ״ב הלכה ז:

יד ד מיי׳ שם הל׳ ב:

טו ו ז מיי׳ שם פ״ז הלכה כג:

יז ח מיי׳ פי״ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז ט:

יח ט מיי׳ שם הלכה ט ופ״ה מהלכות מחוסרי כפרה הלכה יא:

[ועי״ע תוספות זבחים לה: ד״ה אלא מתני׳]

עי׳ ל״ק

שיטה מקובצת

ג) עלי מת הנודר אות ו׳ נמחק: ב) יתנו היורשין דמי עלי ומת לא יתנו היורשין שאין דמים כו׳ יתנו היורשין ש״מ: ג) ד מ ל ו ה הכתובה בתורה הגד] יתנו היורשין דמי: ה) ידי וערך רגלי עלי: ו) נותן חצי ערכו ערך חציי עלי נותן ערך כולו מ״ט נפשות אמר רחמנא ת״ר:ז] חצי ערכו עלי נותן חצי ערך גלוין לאפוקי מדר״י בר יהודה דאמר לוקה בערך שלם חצי דמי עלי נותן חצי דמיו כרבנן ור״י בר יהודה פליג בדמי שלם וכן נמצא בתוס׳ פתא׳ הרא״ש ז״ל: ח) נותן חצי דמיו דמי תיבת כו׳ נמחק: ט) בו כו׳ לאתויי: י) ת״ר • גלוין • ה״ג המעריך חצי כלי כלומר ערך חצי כלי עלי (או המעריך חצי כלי) הלכך לא אמר כלום לרבנן כדפפרש מעמא דפלני לאו אורח ארעא לאינדובי דהא תנן במתני׳ ערך חציי עלי נותן ערך כולו אלמא לא אשכחן בערכין זה בלשון זה מתחייב פלני וכן בכלי נמי כשאמר ערך חצי כלי עלי פ ל נ י לאו אורח ארעא לאינ־ובי וכולו

נמי לא מקרינ דלא שייך בכלי נידון בכבודו הלכך דמי חציו נמי לא יהיב ול״ג המעריך חצי ערך כלי דמשמע דאמר חצי ערך כלי זה עלי דבכה״ג בערכין מתחייב פלני כדתנן חצי ערכי עלי נותן חצי ערכו וא״כ בכלי נמי אורחא לאינדובי פלני ויתן דמי חצי הכלי הרא״ש ז״ל: יח) רבה חלש: יב) אי קסברי אדם: יג) כולו • גלוין • הם״ל דאת״ג דרבנן סברי אפילו כולו נמי ולסברת דר״מ נקטיה • הרא״ש ז״ל: יד) להו רבה תיבות רבא ואביי נמחק: טו) וסברי לה כר״ש • גלוין • אע״ג דלא דמי כולי האי לרבא דר״ש דלא פסיר ר״ש אלא במתנדב דבר שאין דרך להתנדב כלל כגון מנחה מן השעורים ומן העדשים או נזיר מן הגרוגרת אבל הכא היה מודה ר״ש בדבר שדרך להתנדב חציו שחייב לשלם אלא סבר כר״ש ועדיפא מר״ש • הרא״ש ז״ל: טז) שנים בדמיו יתן אות מ׳ נמחק: יז) דאמדינן הכי ואגן: יח) נדר ס״א חייב אלא: יט) מת הלכך לא: כ) בערכך ס״א בשערין נפשות: כא) לבטלה הס״ד ומה״ד ונותן דמיו לר״מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ויורע שאין ערך ליד וגמר ואמר לשם דמים הס״ד ומה״ד נותן דמיו דאוקימנא: כב) דמים ישישומו אותו בב״ד והרי לא בא לידי שומא שהרי היה מת הלכך לא יתנו: כג) מה״ד משא״כ בערכין. תיפוס ונקיש דמים לערכין להשיג יד שהרי הקשינו: כד) לערכין לענין מרגלית: